

Departamento di
Enseñansa Aruba

Eindtermen en examenprogramma Algemeen Voortgezet Onderwijs Aruba

Vak: Economie

Leerweg: mavo

Document nr.: 13

Colofon

Dit document over de eindtermen en het examenprogramma is een uitgave van Departamento di Enseñansa Aruba (DEA) voor het vak economie op de mavo.
Dit document is geldig vanaf augustus 2023. De documenten die op ea.aw zijn geplaatst zijn de geldige documenten.

Het is toegestaan delen van de uitgave voor intern gebruik te kopiëren, mits de bron vermeld wordt.

Voorwoord

Voor u liggen de vernieuwde eindtermen en het examenprogramma economie voor de mavo. In het kader van de landsverordening van het voortgezet onderwijs (AB 1989 no. GT 103, laatstelijk gewijzigd 2011 no. 24 artikel 11e) dienen de eindtermen periodiek gereviseerd/gewijzigd te worden.

Inhoudsopgave

Colofon	3
Voorwoord	4
Inleiding	6
1. Overzicht van alle vakken van het avo	7
2. Wat houdt de vernieuwing in?	8
Vernieuwing van het vakgebied Mens en Maatschappij	8
Vernieuwing van economie	8
3. Het examenprogramma economie mavo.....	9
Omschrijving van de examenstof economie voor het centraal examen	9
Omschrijving van de examenstof economie voor de schoolexamens	10
4. Eindtermen economie mavo	11

Inleiding

Dit document dat aan de Minister van Onderwijs aangeboden is, vormt de basis voor het examenprogramma.

Het vak economie dient:

- algemeen vormend te zijn;
- aan te sluiten bij het vak in het vervolgonderwijs als bijdrage aan de ontwikkeling van vaardigheden;
- de basis te zijn voor het opbouwen van een doorlopende leerlijn vanuit de onderbouw;
- enthousiasme en interesse voor het vak te kweken.

De landsverordening (AB 1989 no. GT 103, laatstelijk gewijzigd 2011 no. 24, artikel 11d, lid 1) onderscheidt de volgende profielen op het avo:

- natuurwetenschappen;
- mens en maatschappijwetenschappen;
- humaniora.

Een profiel voor de mavo, havo en het vwo bestaat uit drie onderdelen (AB 1989 no. GT 103, laatstelijk gewijzigd 2011 no. 24, zie artikel 11d, lid 2):

- een gemeenschappelijk deel dat gelijk is voor alle profielen van de desbetreffende schoolsoort;
- een profieldeel dat bestaat uit een verplicht deel en een keuze van of een combinatie van vakken;
- een keuzedeel.

Voor de plaatsing van het vak economie binnen de profielen wordt verwezen naar de landsbesluit examens vwo, havo en mavo, AB 1991 No. Gt 35.

Voor het vak economie wordt het in Nederland ontwikkelde centrale examen afgenomen. De eindtermen zijn integraal overgenomen uit het vernieuwde examenprogramma voor het vak economie (vmbo-gt) in Nederland. Zie examenblad.nl.

In hoofdstuk 1 van dit document staat een overzicht van de vakken die in het avo worden aangeboden met daarbij de aanduiding van herkomst van de eindtermen en het examenprogramma. Hoofdstuk 2 betreft de omschrijving van het vak economie. Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van de domeinen en de verdeling van het centraal examen en het schoolexamen. Hoofdstuk 4 bevat de eindtermen die de kandidaat aan het einde van de mavo dient te beheersen.

1. Overzicht van alle vakken van het avo

Onderstaande tabel bevat een overzicht van alle vakken die aangeboden worden op de mavo, de havo en het vwo van Aruba. Tevens staat vermeld van waar de eindtermen en het examenprogramma afkomstig zijn.

Tabel 1.1 Eindtermen en examenprogramma's

Overzicht van de vakken en eindtermen & examenprogramma's				
Vakken		Afkomstig uit		
		mavo	Havo	vwo
1	Nederlandse taal en literatuur	AUA	NL	NL
2	Papiamentse taal en cultuur	AUA	AUA	AUA
3	Moderne Vreemde talen en literatuur (Engelse, Spaanse, Franse taal en literatuur)	-	NL(Engelse, Spaanse, Franse taal en literatuur)	NL(Engelse, Spaanse, Franse taal en literatuur)
3A	Moderne Vreemde taal: Engels	NL [vmbo-GT/TL]	-	-
3B	Moderne Vreemde taal: Spaans	AUA	-	-
4	Rekenen	NL [vmbo-GT/TL]	NL	NL
5	Lichamelijke Opvoeding	AUA	AUA	AUA
6	CKV (gemeenschappelijk deel)	AUA	AUA	AUA
7	Wiskunde	NL [vmbo-GT/TL]	-	-
7A	Wiskunde A	-	NL	NL
7B	Wiskunde B	-	NL	NL
7C	Wiskunde C	-	-	NL
7D	Wiskunde D	-	NL	NL
8	Biologie	NL [vmbo-GT/TL]	NL	NL
9	Natuurkunde/NaSk1	NL [vmbo-GT/TL]	NL	NL
10	Scheikunde/NaSk2	NL [vmbo-GT/TL]	NL	NL
11	Geschiedenis	AUA	AUA	AUA
12	Aardrijkskunde	AUA	AUA	AUA
13	Economie	NL	NL	NL
14A	Bedrijfskunde	AUA	-	-
14B	Bedrijfseconomie	-	NL	NL
15	I&S/ Maatschappijleer	-	AUA	AUA
16	Kunstvak/CKV profieldeel	AUA	AUA	AUA
17	Filosofie	-	NL	NL
18	Informatica	-	NL	NL

2. Wat houdt de vernieuwing in?

Vernieuwing van het vakgebied Mens en Maatschappij

Vernieuwing binnen het vak economie heeft raakvlakken met de vernieuwing binnen het vakgebied mens en maatschappij. De inhoud en globalisering, milieu, burgerschap en technologie zijn binnen het vakgebied met elkaar verbonden. In dit vakgebied staat de persoonlijke betrokkenheid van leerlingen centraal: bij zichzelf en bij ontwikkelingen in de wereld. Leerlingen moeten standpunten bepalen en beslissingen nemen over zaken van persoonlijk en van algemeen belang. Het gaat daarom niet alleen om het begrijpen van verschijnselen in de actuele maatschappelijke werkelijkheid, maar ook om het waarderen en beoordelen daarvan. Deze omschrijving geeft een goede aanzet tot samenwerking tussen een aantal vakken. Die samenwerking moet uiteindelijk leiden tot een grotere samenhang tussen de betreffende vakken.

Economie is een maatschappijwetenschap en houdt zich dus bezig met maatschappelijke verschijnselen. Er zijn meer disciplines die zich met maatschappelijke fenomenen bezighouden, maar economie is een vak dat een specifiek aspect van maatschappelijke verschijnselen bestudeert. Andere vakken binnen het vakgebied (aardrijkskunde, geschiedenis, maatschappijleer) bestuderen andere aspecten van diezelfde maatschappelijke verschijnselen en het is logisch om op een of andere manier samen te werken.

Vernieuwing van economie

Het vak economie bereidt leerlingen voor op een adequate deelname aan het maatschappelijk verkeer. Dit betekent dat leerlingen met behulp van de belangrijke economische concepten economische verschijnselen in de samenleving kunnen begrijpen. Economische verschijnselen waar ze als persoon in de verschillende rollen binnen huishoudens, bedrijven of overheidsinstellingen mee te maken krijgen en waarbinnen zij beslissingen moeten nemen of waar zij als lid van de (nationale en internationale) samenleving mee te maken krijgen. Voorheen werd in het vak economie op de mavo alleen volstaan met het aanbieden van theoretische en rekenkundige aanpak.

Economieonderwijs geeft de leerling inzicht in maatschappelijke processen en is daarnaast van belang als het gaat om het zelfstandig functioneren als burger in de samenleving. Centraal staat het maken van keuzes, dus hoe komen keuzes tot stand. Dat kan uiteenlopen van individuele kwesties als het besteden van je eigen inkomen tot het runnen van een organisatie en zelfs brede maatschappelijke vraagstukken als migratie en de opwarming van de aarde. Dit soort keuzes heeft gevolgen voor welvaart en welzijn.

Economieonderwijs biedt leerlingen de kennis en vaardigheden om economische keuzes te kunnen beschrijven en analyseren, de wereld vanuit het economisch gezichtspunt te kunnen verklaren en als ondernemer het eigen bedrijf meer kans van slagen te bieden. Het vak draagt op die manier bij aan persoonlijke toerusting en burgerschapvorming.

3. Het examenprogramma economie mavo

Het eindexamen economie bestaat uit schoolexamens en een centraal examen.

Het schoolexamen kan uit de volgende onderdelen bestaan

- schriftelijke toetsen
- mondelinge toetsen
- praktische opdrachten.

Overzicht domeinen havo

Het examen voor economie heeft betrekking op de volgende domeinen:

K1	Oriëntatie op leren en werken
K2	Basisvaardigheden
K3	Leervaardigheden in het vak economie
K4A	Consumptie
K4B	Consumptie en consumentenorganisaties
K5A	Arbeid en productie
K5B	Arbeid en bedrijfsleven
K6	Overheid en bestuur
K7	Internationale ontwikkelingen
K8	Natuur en milieu
V1	Verrijkingstof
V2	Verwerven, verwerken en verstrekken van informatie
V3	Vaardigheden in samenhang

Het centraal examen heeft betrekking op subdomein K3, K4A, K5A, K6, K7, V1 en V3.

Het schoolexamen heeft betrekking op alle subdomeinen en:

- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: een of meer domeinen of subdomeinen waarop het centraal examen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

Een tabel met een overzicht van de CE-SE verdeling voor de in Nederland ontwikkelde centrale examens is te vinden in de 'Syllabus' (examenblad.nl).

Omschrijving van de examenstof economie voor het centraal examen

Voor de vakken, waarvan het centraal examen uit Nederland afkomstig zijn, staat de omschrijving van het CE-deel van het examenprogramma Nederland in een *syllabus*. Naast een beschrijving van de exameneisen die voor een centraal examen gelden, kan de syllabus verdere informatie bevatten over het centraal examen Economie zoals beoordeling, de aard van toetsing en zitting van de examens. Volgens artikel 24 lid 2 in het landsbesluit examens vwo, havo en mavo (AB 1991, GT 35) stelt de Minister van onderwijs de dagen waarop de centrale examens zullen worden afgenomen, alsmede het tijdstip voor elke zitting van deze examens vast. De zittingen van centrale examens op Aruba duren een half uur langer dan in Nederland.

Septembermededeling: Elk jaar worden alle syllabi voor de Nederlandse centrale examens in juni opgesteld. Jaarlijks horen alle betrokkenen in september op examenblad.nl zich te informeren of er eventuele aanpassingen ingevoerd zijn.

Omschrijving van de examenstof economie voor de schoolexamens

De omschrijving van het SE staat in de '*Handreiking SE Economie*' en is te vinden op de website van de SLO (slo.nl). Hier tref je onder andere informatie over de verschillende specifieke aspecten bij de inrichting en ontwikkeling van het schoolexamen en links naar relevante documentatie en sites. Het onderdeel het examenprogramma beschrijft hoe de eindtermen uitgewerkt zouden kunnen worden, toelichtingen op eindtermen, begrippen en concepten, voorbeelden van contexten en toepassingen.

4. Eindtermen economie mavo

De eindtermen zijn per domein en subdomein uitgewerkt.

Economie mavo Domein EC/K/1: Oriëntatie op leren en werken

Eindtermen

1. De kandidaat kan zich oriënteren op de eigen loopbaan en het belang van economie in de maatschappij.

Economie mavo Domein EC/K/2: Oriëntatie op leren en werken

Eindtermen

2. De kandidaat kan basisvaardigheden toepassen die betrekking hebben op communiceren, samenwerken en informatie verwerven en verwerken.

Economie mavo Domein EC/K/3: Leervaardigheden in het vak economie

Eindtermen

3. De kandidaat kan strategische vaardigheden toepassen die bijdragen tot de ontwikkeling van het eigen leervermogen en het vermogen met economische vaktaal te communiceren en onderzoek te doen.

Economie mavo Domein EC/K/4A: Consumptie

Eindtermen

4. De kandidaat heeft inzicht in aspecten van het consumentengedrag, zoals keuzes, behoeften, inkomen en in de functies van het geld, lenen en sparen en kan dit inzicht toepassen in een gegeven casus.

Economie mavo Domein EC/K/4B: Consumptie en consumentenorganisaties

Eindtermen

5. De kandidaat heeft inzicht in het bankwezen, zoals verkrijgen van vreemd geld, spaarvormen en leningsvormen, en in motieven en kenmerken van verzekeringen en kan hierbij informatie van consumentenorganisaties gebruiken.

Economie mavo
Domein EC/K/5A: Arbeid en productie

Eindtermen

6. De kandidaat heeft inzicht in aspecten van het producentengedrag zoals kosten, opbrengsten, winst, toegevoegde waarde, arbeid, arbeidsverdeling, arbeidsproductiviteit, werkgelegenheid, werkloosheid en kan dit inzicht toepassen in een gegeven casus.

Economie mavo
Domein EC/K/5B: Arbeid en bedrijfsleven

Eindtermen

7. De kandidaat heeft inzicht in de productie van goederen en diensten en in de fasen die een product doorloopt vanaf de producent van grondstoffen tot en met de detaillist/ winkelier, en kan voorbeelden geven van beroepen/ werkzaamheden die typerend zijn voor verschillende economische sectoren.

Economie mavo
Domein EC/K/6: Overheid en bestuur

Eindtermen

8. De kandidaat heeft inzicht in de sociale, economische en financiële functies van de overheid en kan dit inzicht toepassen in een gegeven casus.

Economie mavo
Domein EC/K/7: Internationale ontwikkelingen

Eindtermen

9. De kandidaat heeft inzicht in internationale economische betrekkingen zoals Nederland als open economie, de Europese Unie, ontwikkelingsproblematiek en kan dit inzicht toepassen in een gegeven casus.

Economie mavo
Domein EC/K/8: Natuur en milieu

Eindtermen

10. De kandidaat heeft inzicht in de samenhang tussen consumptie, productie en het milieu, en kan aan de hand van voorbeelden op het gebied van milieuschade de rol van overheid, maatschappelijke organisaties en individuele personen beschrijven.

Economie mavo
Domein EC/V/1: Verrijkingstof

Eindtermen

11. De kandidaat heeft inzicht in de achtergronden van de problematiek betreffende:
- de ontwikkeling van het begrotingstekort en de staatsschuld
 - de systematiek en uitgangspunten van loon- en inkomstenbelasting
 - de oorzaken en gevolgen van de waardeverandering van geld
 - de prijscompensatie als middel om koopkrachtverlies tegen te gaan
- en kan dit inzicht toepassen in een gegeven casus.

Economie mavo
Domein EC/V/2: Verwerven, verwerken en verstrekken van informatie

Eindtermen

12. De kandidaat kan zelfstandig informatie verwerven, verwerken en verstrekken in het kader van het sectorwerkstuk.

Economie mavo
Domein EC/V/3: Vaardigheden in samenhang

Eindtermen

13. De kandidaat kan de vaardigheden uit het kerndeel in samenhang toepassen.

